

Nr 284.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående reglering av vissa från statens pensionsanstalt och lärarinnornas pensionsanstalt utgående pensioner m. m.; given Stockholms slott den 9 maj 1947.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla de förslag, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

Under Hans Maj:ts

Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

GUSTAF ADOLF.

Ernst Wigforss.

Utdrag av protokollet över finansärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet å Stockholms slott den 9 maj 1947.

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, QUENSEL, GJÖRES, DANIELSON, VOUGT, ZETTERBERG, NILSSON, STRÄNG, ERICSSON, MOSSBERG, WEIJNE.

Chefen för finansdepartementet, statsrådet Wigforss, anmäler efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter fråga om reglering av vissa från statens pensionsanstalt och lärarinnornas pensionsanstalt utgående pensioner. Föredraganden anför därvid följande.

1. Inledning.

Vid 1943, 1944 och 1946 års riksdagar ha efter förslag av Kungl. Maj:t beslutits vissa förbättringar av enligt äldre bestämmelser utgående tjänste- och familjepensioner. Grundläggande för dessa förbättringar har varit pensionernas indelning i äldre, nyare och nyaste pensioner. Med *nyaste* tjänste- och familjepensioner förstås pensioner, som fastställts med tillämpning av de vid 1941—1943 års riksdagar beslutade pensionsregleringarna för befattningshavare och arbetare i statens tjänst ävensom för lärare vid folk- och småskolor m. m. samt högre kommunala skolor. Såsom *nyare* tjänste- och familjepensioner betecknas pensioner, som bestämts å s. k. nyreglerad lön. Dessa pensioner utgå i regel enligt pensionsbestämmelser, tillkomna under åren 1920—1939. Slutligen förstås med *äldre* tjänste- och familjepensioner sådana pensioner, som bestämts med tillämpning av andra — i regel äldre — pensionsbestämmelser än de i det föregående angivna.

Genom de omförmälda pensionsregleringarna åren 1943, 1944 och 1946 ha tidigare förefintliga skillnader i pensionsnivåerna för äldre, nyare och nyaste pensioner helt eller till viss del utjämnats; beträffande familjepensioner är härvid att märka, att nivån för nyare och nyaste familjepensioner i princip var enhetlig redan före 1946 års pensionsreglering av familjepensionerna. I samband med pensionsregleringarna har en sådan teknisk uppräkningsföretagits av samtliga berörda pensioner, att å dessa — i likhet med nyaste pensioner — beräknas rörligt tillägg och kristillägg i stället för oreglerat eller reglerat dyrtidstillägg och kristillägg eller procentuellt tillägg (rörlig del) och kristillägg.

Pensionsregleringarna ha i huvudsak omfattat tjänste- och familjepensioner, som grundats i statlig befattning, statlig arbetaranställning eller i lärarbefattning vid folk- eller småskola eller vid högre kommunal skola. I den mån regleringarna berört från statens pensionsanstalt utgående pensioner ha de således huvudsakligen omfattat sådana pensioner — i fortsättningen benämnda *statspensioner* — vilka grundats i anställning som efter pensionsstagarens avgång blivit förenad med pensionsrätt enligt allmänna pensionsreglementena, 1942 års arbetarpensionsreglementen, folkskolans tjänste- och familjepensionsreglementen eller tjänste- och familjepensionsreglementena för de högre kommunala skolorna. Regleringarna ha dock icke omfattat sådana f. d. befattningshavare vid statsunderstödd sinnesslöskola eller skogsårdsstyrelse, vilkas befattningar från och med den 1 juli 1945 respektive den 1 juli 1946 blivit underkastade folkskolans pensionsreglementen, och ej heller uppskjuten pension till den som avgått av annan anledning än befattningsindragning eller uppskjuten livränta.

Fråga har nu uppkommit om förbättring av de pensioner från statens pensionsanstalt och lärarinnornas pensionsanstalt, som icke berörts av 1943—1946 års regleringar. I anledning härav har inom finansdepartementet upprättats en promemoria angående reglering av vissa från statens pensionsan-

stalt utgående tjänste- och familjepensioner samt av vissa från lärarinnornas pensionsanstalt utgående pensioner. Över promemorian ha efter remiss yttranden avgivits av statskontoret och statens pensionsanstalt.

Då de i promemorian framlagda förslagen i huvudsak synas mig lämpliga och väl avvägda, förordar jag att dessa förslag läggas till grund för en förbättring av de från förenämnda pensionsanstalter utgående pensioner, vilka ej omfattats av de åren 1943—1946 beslutade pensionsregleringarna.

Med hänsyn till den angivna omfattningen av förslagen avses i det följande, där annat ej särskilt meddelas, endast sådana från de nämnda pensionsanstalterna utgående pensioner, som ännu ej omreglerats, dock ej pensioner till sådana befattningshavare hos skogsvårdsstyrelser och hushållnings-sällskap m. fl., som omfattas av den reglering, som föreslås i proposition denna dag angående reglering av vissa tjänste- och familjepensioner m. m.

2. Från statens pensionsanstalt utgående tjänstepensioner.

Från statens pensionsanstalt utgående *äldre* statspensioner utgöras — om här bortses från pensioner till arbetare i statens tjänst — av vissa pensioner eller understöd, som utgå enligt reglementet för anstalten den 31 december 1919 (nr 878), reglementet för folkskollärarnas pensionsinrättning den 30 november 1866 (nr 75) eller reglementet för småskollärares m. fl. åldersunderstödsanstalt den 22 juni 1892 (nr 54). De *nyare* statspensioner, som utgå från statens pensionsanstalt, äro i huvudsak pensioner utgående enligt tjänstepensionsreglementet för folkskollärare m. fl. den 17 juni 1938 (nr 423) eller tjänstepensionsreglementet för lärare vid högre kommunala skolor den 22 juni 1939 (nr 376).

De äldre och nyare pensioner, som icke omfattats av 1943—1946 års regleringar — i fortsättningen kallas dessa pensioner *anstaltspensioner* — utgöras enligt promemorian

dels av vissa hittills icke omreglerade pensioner, som beviljats enligt reglementet för statens pensionsanstalt den 31 december 1919 (nr 878), reglementet för folkskollärarnas pensionsinrättning den 30 november 1866 (nr 75),

reglementet för småskollärares m. fl. åldersunderstödsanstalt den 22 juni 1892 (nr 54),

dels ock av pensioner, som beviljats enligt reglementet för barnmorskornas pensionsanstalt den 31 december 1904 (nr 67, s. 4) och förnyade reglementet för samma pensionsanstalt den 30 december 1910 (nr 156),

reglementet för lasarettsläkarnas pensionskassa den 13 november 1903 (nr 117),

reglementet för dövstumlärares pensionsanstalt den 30 augusti 1905 (nr 55) och den 8 oktober 1915 (nr 466),

reglementet för extra provinsialläkarnas pensionskassa den 30 november 1911 (nr 164),

stadgarna för kungl. hovkapellet pensionsinrättning (understödsförening), stadgarna för de kungl. teatrarnas pensionsinrättning (understödsförening), stadgarna för kungl. teaterns (operans) arbetares pensionskassa (understödsförening), samt

stadgarna för kungl. dramatiska teaterns arbetares pensionskassa (understödsförening).

Beträffande anstaltspensionerna gäller i stort sett, att de äro avpassade efter tjänstepensionsunderlag, som antingen varit till beloppet fixerat i reglementet eller varit avvägt i förhållande till av statsmakterna fastställd avlöning eller varit av pensionsanstalten bestämt i förhållande till av vederbörande huvudman fastställd avlöning och med visst beaktande av pensionsunderlaget för jämförlig befattning i statens tjänst. Oberoende av sättet för pensionsunderlagets bestämmande torde emellertid i stort sett gälla, att för detsamma storlek den vid tidpunkten för bestämmandet rådande statliga löne- och pensionsnivån varit avgörande. I promemorian har uttalats, att med hänsyn till denna anpassning i fråga om pensionsunderlagets storlek en förbättring även av anstaltspensionerna borde följa såsom en konsekvens av de äldre statspensionernas förbättring.

En förbättring i överensstämmelse med vad som skett i fråga om statspensionerna förutsätter emellertid en klassificering av anstaltspensionerna, motsvarande den förenämnda indelningen av statspensionerna. En naturlig indelning av anstaltspensionerna i klart avgränsade grupper är dock enligt promemorian ej möjlig. Fördens skull föreslås uppställandet av vissa allmänna kriterier för anstaltspensionernas gruppindelning. Med hänsyn till vad i promemorian härom anförts, har föreslagits följande indelning. Såvitt avser pensioner enligt andra pensionsbestämmelser än pensionsanstaltens reglemente böra till nyaste pensioner räknas pensioner beviljade enligt folkskolans tjänstepensionsreglemente. Till nyare pensioner böra hänföras pensioner, som beviljats enligt de förut angivna stadgarna för vissa grupper av teaterpersonal, och till äldre pensioner böra hänföras sådana, som äro beviljade enligt de förut angivna äldre reglementena. Vad härefter angår tjänstepensioner beviljade enligt reglementet för statens pensionsanstalt ha i fråga om flertalet befattningshavargrupper pensionerna anpassats efter tjänstepensionsunderlag, som först efter reglementets ikraftträdande den 1 januari 1920 fixerats eller bestämts på grundval av löneförmåner fastställda genom beslut av Kungl. Maj:t och riksdagen eller vederbörande huvudman. Med hänsyn härtill torde de enligt reglementet beviljade tjänstepensionerna i allmänhet böra betraktas såsom jämförliga med nyare eller, där tjänstepensionsunderlaget fixerats eller bestämts efter ikraftträdandet den 1 juli 1942 av allmänna tjänstepensionsreglementet, med nyaste statspensioner. Avvikelse härifrån torde böra göras endast, där särskilda skäl därtill föranleda. För vissa sådana fall, då pension beviljad enligt pensionsanstaltens reglemente bör anses motsvara äldre statspension, redogöres i promemorian.

Vid regleringen av statspensionerna ha från förbättring undantagits pensioner till vissa f. d. vikarier och sådana uppskjutna tjänstepensioner, som

enligt reglementet för statens pensionsanstalt beviljats f. d. befattningshavare, vilka avgått av annan anledning än befattnings indragning. I fråga om *omfattningen* av nu ifrågasatt pensionsreglering föreslås i promemorian, att förbättringen skall med ett enda undantag omfatta samtliga från statens pensionsanstalt utgående, hittills icke omreglerade äldre och nyare pensioner. Förbättring av pensioner till f. d. vikarier motiveras med att sådan förbättring ansetts skälig i fråga om motsvarande pensioner från lärarinnornas pensionsanstalt, varom redogörelse kommer att lämnas senare i denna proposition. I fråga om de från statens pensionsanstalt utgående uppskjutna tjänstepensionerna framhålles, att dessa i regel äro av ringa storlek och avsevärt lägre än de livränteförmåner som för motsvarande fall utgå enligt allmänna tjänstepensionsreglementet. Det angivna undantaget avser sådan pension, som grundats i befattning med av statens pensionsanstalt bestämt tjänstepensionsunderlag, vilket avpassats efter det för befattningen senast gällande underlaget. Under vissa i promemorian angivna förutsättningar bör dock även sådan pension bliva delaktig av förbättringen.

I samband med den föreslagna generella förbättringen av äldre och nyare anstaltspensioner bör enligt promemorian, i likhet med vad som gjordes vid 1946 års pensionsreglering, också ske en *teknisk omräkning* av nu förevarande pensioner till sådan nivå, att å pensionerna i fortsättningen kunna utgå rörligt tillägg och kristillägg. För vinnande av full enhetlighet i fråga om dyrtidskompensationen föreslås dessutom, att även de nyaste anstaltspensioner, å vilka dyrtids- och kristillägg för närvarande utgå, skola tekniskt omräknas.

Såsom förut angivits ha regleringarna av statspensionerna förbundits med vissa allmänna *begränsningsregler*, enligt vilka förbättrad pension icke må beräknas till högre belopp än motsvarande nyare eller nyaste pension. I promemorian framhålles, att vid den nu ifrågasatta regleringen av anstaltspensionerna det givetvis likaledes bör tillses, att förbättringen stannar inom gränsen för nyaste pension. Till ledning vid bestämmandet i varje särskilt fall av det belopp, som därvid skall anses motsvara nyaste pension, indelas anstaltspensionerna i promemorian i fyra grupper. För innebörden av denna gruppindelning och sättet att inom varje grupp bestämma den angivna begränsningen lämnas en närmare redogörelse i promemorian.

I promemorian har särskilt behandlats frågan om *bestridandet av de med den förordade regleringen förenade kostnaderna*. Härvid har erinrats om följande av statens pensionsanstalt gjorda uttalande i yttrande över den till grund för 1946 års pensionsreglering liggande departementspromemorian.

En eventuell förbättring av de undantagna anstaltspensionerna bör föregås av en närmare utredning ej blott rörande förbättringens lämpliga belopp utan även rörande den del därav som skäligen bör bestridas av statsmedel. Statens bidrag till förbättringen kan liksom det av staten lämnade bidraget till de redan utgående pensionsförmånerna tänkas bära vara olika stort för olika kategorier av pensionstagare. Vid denna utredning torde även bära

undersökas, i vad mån pensionstagarnas förutvarande huvudmän redan beviljat tillägg till de från statens pensionsanstalt utgående pensionerna.

I promemorian föreslås, att av pensionstagarnas förutvarande huvudmän redan beviljade tillägg till de från statens pensionsanstalt utgående pensionerna icke skola inverka på den nu ifrågasatta förbättringen. Härom anföres närmare i promemorian:

Vad först angår den av pensionsanstalten berörda frågan i vad mån pensionstagarna av vederbörande huvudmän erhålla tillägg till anstaltspensionerna må erinras, att liknande tillägg, som tidigare beviljats pensionerade folk- och småskollärare, icke inverkat vare sig å den vid 1938 års riksdag beslutade förbättringen av tjänstepensionerna för förutvarande sådana lärare eller vid senare regleringar. Departementschefen anförde i den till nämnda riksdag avlämnade propositionen i fråga om eventuell reducering av pensionsförbättringen med hänsyn till förekommande kommunala tillägg, att dessa tillägg, som ofta voro rörliga, utgingo efter så skiftande regler och hade rättsligt sett så olika karaktär, att reduktionsbestämmelserna måste bli i hög grad komplicerade, om betydande ojämnheter vid tillämpningen skulle undvikas. De sålunda anförda skälen torde med minst samma styrka göra sig gällande i fråga om eventuella icke statliga pensionstillägg, som beviljats nu förevarande pensionstagare. Beträffande dessa pensionstagare kan för övrigt framhållas att av huvudmännen beviljade tillägg i stor utsträckning utgöra utfyllnad av sådana anstaltspensioner, som utgå med avkortat belopp till följd av att avgifter till statens pensionsanstalt erlagts allenast för en del av tjänstetiden, eller som blivit för låga på grund av att pensionsrätten i anstalten baserats på lägre avlöning än den faktiskt utgående. Härtill kommer, att avkortad pension för det stora flertalet här avsedda pensionstagare beräknats försäkringstekniskt, vilket i regel inneburit en avsevärt starkare avkortning än avkortning i proportion till antalet felande tjänstår.

Ej heller storleken av huvudmannens bidrag till pensioneringen bör enligt promemorian beaktas vid förbättringen. Till stöd härför anföres följande.

Beträffande det av pensionsanstalten väckta spörsmålet angående differentiering av statens bidrag till pensionsförbättringen med hänsyn till den utsträckning, i vilken staten bidragit till kostnaden för nu utgående pensionsförmåner, skulle sådan differentiering kunna åstadkommas genom fastställande av olika stora statliga förbättringsbelopp för olika kategorier pensionstagare. Vid en sådan differentiering kunde det ligga nära till hands att låta beloppen bli beroende av förhållandet mellan å ena sidan summan av befattningshavarens tjänstepensionsavgift och statens beräknade motsvarande bidrag samt å andra sidan sagda summa ökad med huvudmannens avgift. En lösning enligt sådana schematiska grunder torde emellertid i många fall leda till mindre tillfredsställande resultat. Om man utgår från att befattningshavareavgiften täcker $33\frac{1}{3}$ procent av pensionskostnaden, skulle förbättringen exempelvis motsvara för f. d. lärare vid folkhögskola eller sinnesslöskola $33\frac{1}{3}$ procent och för f. d. befattningshavare vid skogsårdsstyrelse eller lantbruksundervisningsanstalt $66\frac{2}{3}$ procent av förbättringen för sådan befattningshavare, till vilkens pensionering huvudmannen icke bidragit. Med beaktande av utgående tilläggsförmåner skulle täckningsprocenten bli 20 och motsvarande procenttal för förbättringen 60 respektive 80.

På grund av vad ovan anförts och då det kan antagas att vederbörande huvudmän icke alltid hava möjlighet att fylla ut en reducerad förbättring till fulla beloppet torde det — för ernåendet av en tillfredsställande pensions-

nivå — vara erforderligt att icke beakta eventuella av huvudmannen beslutade pensionstillägg eller storleken av huvudmannens bidrag till pensioneringen. Att märka är att en differentiering i fråga om pensionsförbättringens storlek skulle kunna anses innebära ett avsteg från gällande grunder för utmätande av tilläggsförmåner, vilka utgå utan sådan differentiering. Förbättringen torde sålunda böra ske med i princip enhetliga belopp för varje pensionskategori. Endast beträffande vissa pensionstagargrupper, där förbättring efter enhetliga grunder skulle medföra skärpning av vissa såsom uppenbart obilliga befunna ojämnheter, som äro föranledda av övergångsstadganden i reglementet för statens pensionsanstalt, ha avvikelser härifrån ansetts böra ifrågakomma.

Beträffande *pensionsförbättringens storlek* föreslås i promemorian, att den fastställs till belopp, motsvarande den sammanlagda förbättringen vid 1943, 1944 och 1946 års pensionsregleringar. Om resultatet av en sådan förbättring anföres bland annat följande.

En förbättring inom gränsen för nyaste pension och med tillämpning av förberörda princip skulle innebära:

beträffande *äldre anstalts pension* en maximal förbättring med 750 kronor, där de nuvarande pensionsförmånerna med inberäkning av dyrtids- och kristillägg uppgå till högst 3 285 kronor samt eljest med 450 kronor jämte i förekommande fall därutöver $\frac{2}{3}$ av det belopp, varmed pensionsförmånerna understiga 3 735 kronor, samt

beträffande *nyare pensioner* en maximal förbättring av 500 kronor, där de nuvarande pensionsförmånerna uppgå till högst 3 535 kronor, och eljest med 300 kronor jämte i förekommande fall det belopp därutöver, varmed pensionsförmånerna understiga 3 735 kronor.

Härefter framläggas i promemorian vissa ytterligare synpunkter på förbättringens avvägning. Av vad därvid anföres torde följande här få återgivas.

I likhet med vad som gällt vid regleringarna av statspensionerna bör tillses att förbättrad äldre pension icke kommer att överstiga motsvarande nyare pension. Även i övrigt bör förbättringen av anstaltspensionerna verkställas i överensstämmelse med sagda pensionsregleringar. Förbättringen bör sålunda genomföras på så sätt, att nu utgående pension, dyrtidstillägg (utan barn-tillägg) och kristillägg däri inberäknade, ökas med beloppet av ifrågakommande förbättringsbelopp, varefter den nya pensionen bestämmes till belopp, som jämte rörligt tillägg och kristillägg närmast svarar mot summan av förut nämnda förmåner. Därest det nya pensionsbeloppet icke utgöres av helt med 12 eller, i fråga om avkortad pension understigande 1 680 kronor, med 6 jämnt delbart kronotal, bör beloppet jämkas till närmast högre hela sålunda delbara tal.

Uppkommer för visst fall tvekan angående det pensionsbelopp som skall anses motsvara nyaste pension, bör frågan härom underställas Kungl. Maj:ts prövning.

Beträffande avkortad pension bör förbättringen i allmänhet beräknas på sådant sätt, att det vid nuvarande indexläge utgående beloppet höjes proportionellt mot den förbättring, som ifrågakommer för motsvarande hel pension.

Kostnaderna för genomförande av den föreslagna pensionsförbättringen, vilken oavsett uppskjutna pensioner skulle avse sammanlagt omkring 4 200 nu utgående pensioner, ha enligt promemorian beräknats till omkring

2 700 000 kronor för år. Då vid kostnadsberäkningen hänsyn icke kunnat tagas till att åtskilliga pensioner äro avkortade utan samtliga pensioner behandlats såsom hela pensioner, kunna, framhållas i promemorian, de verkliga kostnaderna väntas bliva icke oväsentligt lägre än nämnda belopp.

I promemorian redogöres härefter för vissa särskilda frågor, avseende förbättringen i vissa fall av pensioner till f. d. övningslärare vid högre kommunala skolor, till f. d. befattningshavare med enligt vissa särskilda grunder reducerad pension, till vissa f. d. barnmorskor och sjuksköterskor, till vissa f. d. befattningshavare vid hovkapellet, till vissa f. d. lasarettsläkare och extra provinsialläkare samt till f. d. befattningshavare vid polisväsendet m. fl. De därvid föreslagna förbättringarna ansluta sig till de i övrigt i promemorian framlagda grunderna för pensionsregleringen.

3. Från statens pensionsanstalt utgående familjepensioner.

Den familjepensionsreglering, som genomförts enligt beslut av 1946 års riksdag och varom bestämmelser meddelats i kungörelse den 21 juni 1946 (nr 575) angående omreglerad familjepension, svarade till omfattningen helt mot den vid samma riksdag beslutade tjänstepensionsregleringen. Då pensionsnivån var enhetlig för familjepensioner utgående enligt 1936 års allmänna familjepensionsreglemente eller andra därmed i väsentliga delar likalydande familjepensionsreglementen (nyare familjepensioner) och familjepensioner utgående enligt 1941 års allmänna familjepensionsreglemente eller andra liknande familjepensionsreglementen (nyaste familjepensioner), kunde emellertid till skillnad mot vad fallet var beträffande tjänstepensionerna förbättring av nyare familjepensioner icke ifrågakomma. Endast familjepensioner, utgående enligt äldre bestämmelser än nu nämnda, ha sålunda gjorts till föremål för förbättring. I samband härmed ha pensionerna, å vilka dyrtidskompensation tidigare i regel utgick i form av procentuellt tillägg (26 %) och kristillägg, på motsvarande sätt som i fråga om tjänstepensionerna uppräknats till sådan nivå att å desamma efter omregleringen beräknas rörligt tillägg och kristillägg. Sådan uppräkning har företagits även beträffande de nyare familjepensionerna, beträffande vilka dyrtidskompensation tidigare utgick i form av rörlig del (likaledes 26 %) och kristillägg. Äldre med rätt till dyrtidstillägg icke förenad familjepension och understöd, utgående till barn, vilket uppnått 21 års ålder, ha undantagits från omreglering.

I sådana fall, där de efterlevande enligt 1941 års allmänna familjepensionsreglemente åtnjuta familjelivränta, utgår enligt reglementet för statens pensionsanstalt familjepension. Dessa i regel starkt avkortade pensioner ha icke undantagits vid regleringen.

För de till förbättring ifrågakommande äldre familjepensionerna hade genom kungörelsen den 22 juni 1939 (nr 508) angående ny familjepension

åstadkommit en i stort sett enhetlig pensionsnivå. 1946 års familjepensionsreglering innebar i huvudsak, att de lägre pensionerna höjdes till nivån för nyaste pensioner, dock med högst 525 kronor, samt att de högre pensionerna höjdes till en nivå, som svarade mot 90 procent av nivån för nyaste pensioner. Nivån för nyaste pensioner uppnåddes för samtliga pensioner till och med lönegrad A 12.

De från statens pensionsanstalt utgående familjepensioner, som icke omfattades av 1946 års familjepensionsreglering och ej heller tillhöra kategorien nyaste pensioner, ha beviljats eller kunna komma att beviljas enligt reglementet för folkskollärarnas änke- och pupillkassa den 15 oktober 1875 (nr 81), reglementet för statens pensionsanstalt den 31 december 1919 (nr 878) eller stadgarna för kungl. hovkapellet's pensionsinrättning (understödsför-ening).

Enligt reglementet för statens pensionsanstalt är familjepensionsunderlaget 300 kronor större än det belopp, som motsvarar 20 procent av tjänstepensionsunderlaget. Detta beräkningssätt leder till att relationen mellan familjepensionsunderlag och tjänstepensionsunderlag blir avsevärt ogynnsammare än vad i sådant hänseende gäller enligt allmänna familje- och tjänstepensionsreglementena. Då såsom förut angivits de äldre statsfamiljepensionerna genom 1946 års reglering höjts till minst 90 procent av nyaste familjepension, äro anstaltspensionerna sålunda numera avsevärt lägre än de med hänsyn till tjänstepensionsläget jämförliga äldre statsfamiljepensionerna.

Med hänsyn till denna skillnad i pensionsnivåer anföres i promemorian beträffande *omfattningen* av en ifrågasatt reglering av pensionsanstaltens familjepensioner i huvudsak följande.

Behov av förbättring synes föreligga i fråga om samtliga enligt reglementet för statens pensionsanstalt beviljade ännu icke omreglerade familjepensioner. Förbättringen skulle i enlighet härmed sålunda i allmänhet komma att omfatta även sådana familjepensioner, som i tjänstepensionshänseende motsvaras av nyaste anstaltspensioner. Pensionsförbättringen skulle följaktligen komma att få en något vidare omfattning än förbättringen av tjänstepensionerna. I detta sammanhang torde bemärkas att pensionsförbättringen bör avse även sådan familjepension, som eventuellt grundats i följande med enbart familjepensionsrätt i anstalten förenade befattningar, nämligen såsom föreståndare vid August Abrahamsons stiftelse å Nääs samt vissa befattningar hos svenska kyrkans diakonistyrelse m. fl.

Vad angår familjepensioner beviljade enligt reglementet för folkskollärarnas änke- och pupillkassa eller stadgarna för hovkapellet's pensionsinrättning har pensionsnivån för dessa genom övergångsstadganden i reglementet för statens pensionsanstalt, reglerats på sådant sätt att densamma kan anses i stort sett motsvara nivån för övriga enligt sistnämnda reglemente beviljade familjepensioner. Även nu ifrågavarande familjepensioner torde sålunda böra omfattas av förbättringen.

Från förbättringen synes sålunda böra undantagas allenast familjepensioner eller understöd, som utgår till barn, vilket uppnått 21 års ålder.

I promemorian framhålles såsom allmän regel, att vid en reglering av de från statens pensionsanstalt utgående familjepensionerna bör iakttagas, att

förbättrad pension icke kommer att överstiga nivån för motsvarande nyaste familjepension.

Beträffande *förbättringens storlek* föreslås i promemorian, att de nu förevarande anstaltspensionerna höjas till nivån för nyaste pensioner med iakttagande dock, att förbättringen får överstiga 525 kronor endast om så erfordras för uppnående av 90 procent av sagda nivå. Till stöd för förslaget anföres följande.

Den ovan förordade förbättringen av tjänstepensionerna ansluter sig i fråga om förbättringens storlek nära till vad 1943, 1944 och 1946 års tjänstepensionsregleringar därutinnan inneburit. I betraktande härav synes storleken av förbättringen av familjepensionerna lämpligen kunna anpassas efter den genom 1946 års familjepensionsreglering åstadkomna förbättringen av övriga familjepensioner. Sistnämnda förbättring innebar, såsom av det föregående framgår, bland annat, att de lägre pensionerna höjdes till nivån för nyaste pensioner dock högst med 525 kronor samt att de högre pensionerna höjdes så att de kommo att motsvara lägst 90 procent av nyaste pensioner även om härför erfordrades en höjning av mer än 525 kronor. Härigenom vanns full utjämning av den tidigare oenhetliga nivån för de äldre pensionerna, vilken varit betingad av bland annat olikheter i fråga om den statliga bidragsverksamheten på hithörande område. Beträffande anstaltsfamiljepensionerna förefinnes icke någon på dylikt sätt uppkommen oenhetlighet. Skälet för medgivande av höjning i vissa pensionslägen med högre belopp än 525 kronor kan sålunda icke anses tillämpligt beträffande anstaltspensionerna.

Genom en avvikande reglering härutinnan skulle emellertid åstadkommas olikhet mellan pensionsgrupperna, något som såvitt möjligt synes böra undvikas.

I fråga om avkortade pensioner bör förbättringen för hel pension ned sättas i förhållande till avkortningen.

Kostnaderna för en omreglering av anstaltspensionerna i enlighet med vad sålunda föreslagits ha enligt promemorian beräknats till omkring 390 000 kronor för år för utgående familjepensioner.

4. Från lärarinnornas pensionsanstalt utgående pensioner.

De från lärarinnornas pensionsanstalt utgående pensionerna ha beviljats enligt

reglementet för lärarinnornas pensionsanstalt (intaget i kungörelsen den 23 december 1910, nr 145, angående pensionering av den kvinnliga lärarpersonalen vid enskilda läroanstalter),

kungörelsen den 31 december 1917 (nr 965) angående tilläggspensioner åt vissa lärarinnor vid de statsunderstödda enskilda läroanstalterna och

kungörelsen den 18 november 1921 (nr 703) angående tilläggspensioner åt vissa vid statsunderstödda enskilda läroanstalter anställda lärarinnor, vilka avgå med pension med utgången av juni 1921.

Reglementsenslig pension utgår från avgången, om delägaren då uppnått 55 års ålder, och i händelse av avgång dessförinnan tidigast från sagda ålder.

Därest delägaren i sistnämnda fall icke erlagt pensionsavgift för minst tjugo lästerminer eller avgången icke föranletts av sjuklighet eller sjukdom, beräknas pensionen endast på de avgifter, som hon själv haft att erlagga. I annat fall tillgodoräknas vid pensionernas beräkning samtliga erlagda avgifter, dock att pensionen icke får överstiga 1 500 kronor eller för delägare, som avgått före den 1 juli 1921, 1 440 kronor.

Enligt 1917 års tilläggpensionskungörelse kan tilläggpension — såvitt angår lärarinna som avgått innan lärarinnornas pensionsanstalt trädde i verksamhet eller som då uppnått sådan ålder att hon icke var skyldig ingå såsom delägare i lärarinnornas pensionsanstalt — utgå utan att vara kombinerad med reglementsenslig pension. Eljest utgår tilläggpensionen alltid i kombination med reglementsenslig pension.

För rätt till tilläggpension fordras att inneha minst tio på visst sätt beräknade tjänstår. Tilläggpension utgår tidigast från 60 års ålder.

Pensionsförhöjning enligt kungörelsen 1925:280 samt dyrtids- och kris-tillägg utgå endast till den som åtnjuter tilläggpension.

I promemorian föreslås, att den ifrågasatta pensionsregleringen skall omfatta samtliga från lärarinnornas pensionsanstalt utgående pensioner. Till stöd för detta förslag anföres följande.

Vad angår pensionsregleringens omfattning synes närmast kunna ifrågasättas att avgränsa densamma till att avse de pensionstagare, som åtnjuta tilläggpension eller som åtnjuta reglementsenslig pension beräknad på samtliga avgifter.

En avgränsning av pensionsregleringen till att avse de fall, där pensions-tagaren åtnjuter tilläggpension, skulle innebära omotiverade avvikelser från de avgränsningsregler, som gällt i fråga om de vid 1943, 1944 och 1946 års riksdagar beslutade tjänstepensionsregleringarna. Å ena sidan skulle genom ifrågavarande avgränsning uteslutas samtliga pensionstagare, som icke inneha 10 tjänstår, oberoende av huruvida pensionstagaren avgått på grund av tjänstens indragning eller huruvida pensionen tillträtts vid avgången eller är att anse såsom uppskjuten pension. Vidare skulle, såvitt angår tid före 60 års ålder, komma att undantagas samtliga pensionstagare, oberoende av pensionstagarens avgångsförhållanden. Å andra sidan skulle regleringen komma att omfatta uppskjuten pension till den som innehar minst 10 tjänstår och uppnått 60 års ålder, oberoende av huruvida avgången föranletts av tjänstens indragning eller ej, ävensom f. d. vikarie med sagda tjänstetid.

Avgränsas pensionsregleringen till de fall, där den reglementsensliga pensionen beräknats å samtliga avgifter, skulle å ena sidan från förbättring kunna komma att undantagas uppskjuten pension till den som avgått på grund av tjänstens indragning. Å andra sidan skulle regleringen komma att omfatta ett antal uppskjutna pensioner till pensionstagare, som avgått av annan anledning än tjänstens indragning, samt f. d. vikarier i vissa fall.

En anpassning av ovannämnda avgränsningar efter de beträffande förenämnda tjänstepensionsregleringar i motsvarande hänseende gällande reglerna skulle erfordra modifikationer av tämligen invecklad beskaffenhet. Härtill kommer, att de av lärarinnornas pensionsanstalt i vederbörande pensionsärenden prövade handlingar icke innehålla uppgifter, varav kan avgöras huruvida pensionstagaren varit vikarie eller avgått på grund av tjänstens indragning eller ej. Då endast ett fåtal av de läroanstalter, varom här är fråga,

fortfarande äga bestånd, torde erforderlig utredning i förevarande avseende endast undantagsvis kunna anskaffas. Med hänsyn härtill och då ifrågavarande pensioner endast utgöra ett ringa antal samt i stort sett äro av obetydlig storlek och ifrågavarande förbättringar sålunda bliva starkt avkortade föreslås att pensionsförbättringen får avse samtliga från lärarinnornas pensionsanstalt utgående pensioner.

Beträffande frågan om den lämpliga *storleken* av den pensionsförbättring, som bör vidtagas, föreslås i promemorian, att pensionerna från lärarinnornas pensionsanstalt skola förbättras enligt de grunder, som föreslagits i fråga om från statens pensionsanstalt utgående äldre tjänstepensioner, eller sålunda i samma omfattning, som gällt beträffande äldre statspensioner till lärarinnor vid kommunala flickskolor. I denna fråga anföres i övrigt i promemorian följande.

Summan av reglementsenlig pension, tilläggspension och pensionsförhöjning utgör,

om tilläggspensionen utgår enligt 1917 års kungörelse högst 1 128 kronor, där tilläggspensionen utgått före den 1 juli 1921, och eljest högst 1 176 kronor, samt

om tilläggspensionen utgår enligt 1921 års kungörelse högst 2 712 kronor.

Med hänsyn till denna i jämförelse med den ursprungliga pensionsnivån för de lärarinnor vid kommunal flickskola, som omfattades av 1946 års pensionsreglering, låga pensionsnivå torde ifrågavarande pensioner böra förbättras enligt de ovan för äldre från statens pensionsanstalt utgående tjänstepensioner förordade grunderna eller sålunda i samma omfattning, som gällt i fråga om äldre statspensioner till nämnda lärarinnor. Förbättringen skulle i enlighet härmed utan särskild begränsning för pensioner av angivna belopp komma att utgöra 750 kronor, om tilläggspension utgår enligt 1917 års kungörelse, och 450 kronor, om tilläggspension utgår enligt 1921 års kungörelse. Pensioner, understigande förenämnda belopp av 1 128 respektive 1 176 och 2 712 kronor, torde böra förbättras enligt de ovan för förbättring av avkortade pensioner förordade grunderna med utgångspunkt från sagda belopp såsom hela pensioner. I fråga om sådana pensioner som bestå av endast reglementsenlig pension synes hel pension böra anses utgöra 1 500 kronor eller sålunda det högsta belopp, vartill reglementsenlig pension kan uppgå.

I de fall, då reglementsenlig pension och tilläggspension utgå i kombination med pension från svenska lärarinnornas pensionsförening eller pensionsinrättningen för lärarinnor vid Sveriges högre skolor för kvinnlig ungdom, föreslås, att pensionsförbättringen beräknas å samtliga ifrågavarande pensionsförmåner.

Kostnaderna för en förbättring av pensionerna från lärarinnornas pensionsanstalt enligt de förordade grunderna ha beräknats till omkring 250 000 kronor för år.

I detta sammanhang har i promemorian till behandling också upptagits frågan om en utökning av rätten till rörliga tilläggförmåner å pensioner från lärarinnornas pensionsanstalt. Härom har anförts följande.

Såsom här ovan angivits utgår pensionsförhöjning samt dyrtidstillägg och kristillägg endast under villkor att pensionstagaren åtnjuter tilläggspension.

Detta synes närmast ha föranletts därav, att den framställning, varigenom frågan om dyrtidstillägg för ifrågavarande pensionstagare på sin tid aktualiserades, endast avsåg innehavare av tilläggspensioner (se prop. nr 265 till 1920 års riksdag, s. 10). Någon jämförlik inskränkning finnes icke i fråga om några från statens pensionsanstalt utgående pensioner. Det har synts böra upptagas till övervägande, huruvida icke denna olikställighet borde utjämnas. Därest sådan utjämning befines böra företagas, erfordras viss ändring av kungörelserna 1925: 275 och 280. Om utjämningen kommer till stånd, torde hel pension i de fall, varom fråga är, böra anses utgöra 2 712 kronor.

5. Tillämpning av de förordade pensionsregleringarna i fråga om befattningshavare, som avgår efter regleringarnas genomförande.

I promemorian behandlas särskilt frågan om tillämpning av de förordade pensionsregleringarna i fråga om befattningshavare, som avgår efter regleringarnas genomförande. Härom anföres följande.

1943 och 1944 års pensionsregleringar hade avseende endast å f. d. innehavare av sådan anställning, med vilken blivit förenad pensionsrätt enligt allmänna tjänstepensionsreglementet eller likartade tjänstepensionsbestämmelser. 1946 års pensionsregleringar hade avseende även å f. d. innehavare av sådan anställning, med vilken är förenad pensionsrätt enligt vissa äldre pensionsbestämmelser. Då allenast ett fåtal befattningshavaregrupper numera äro förenade med pensionsrätt enligt äldre pensionsbestämmelser, kom emellertid även sistnämnda pensionsregleringar i stort sett att avse endast sådana med pensionsrätt förenade anställningar, å vilka allmänna tjänstepensionsreglementet eller andra sådana tjänstepensionsbestämmelser voro tillämpliga vid regleringarnas genomförande. Regleringarna kunna sålunda endast undantagsvis komma att avse anställningshavare, som lämna sin pensionsberättigande anställning efter regleringskungörelsernas ikraftträdande.

Vad angår anstaltspensionerna erhålla flertalet av de av nu förevarande regleringar omfattade pensionstagargrupperna alltjämt tillskott av nya pensionärer. Berörda förhållande torde komma att upphöra först i den mån befattningshavarna överföras på de nya pensionsbestämmelser, vartill den genom 1944 års pensionsutredning pågående översynen av reglementet för statens pensionsanstalt kan komma att giva upphov. I betraktande av nu anförda omständigheter synes med regleringen av anstaltspensionerna i fråga om dess tillämplighet beträffande framdeles avgående befattningshavare böra förknippas vissa villkor. I sådant avseende torde böra gälla, att förbättring av pension i fråga om den som avgått efter de nya pensionsbestämmelsernas ikraftträdande får äga rum allenast under förutsättning att möjlighet icke förefunnits för huvudmannen eller befattningshavaren att erhålla pensionsrätt enligt sagda bestämmelser samt att huvudmannen i sådant fall underkastat sig den skärpning i avgiftshänseende, som kan tänkas komma att genomföras beträffande befattningshavare, som kvarstår vid pensionsrätt enligt nu gällande pensionsbestämmelser. Sådan skärpning torde bland annat kunna avse skyldighet för huvudman och befattningshavare att erlägga årlig pensionsavgift beräknad å pensionsunderlag motsvarande omreglerade eller tekniskt uppräknade hela tjänste- och familjepensioner.

6. Ändring av pensionsbestämmelserna för vissa f. d. befattningshavare vid hovkapellet.

I samband med de förevarande pensionsregleringsfrågorna har i promemorian också till behandling upptagits fråga om viss ändring av de i kap. X reglementet för statens pensionsanstalt intagna särskilda bestämmelserna för befattningshavare vid hovkapellet. I frågan har anförts och föreslagits följande.

Vid genomgång av statens pensionsanstalts matriklar över tjänstepensionstagare har beträffande f. d. befattningshavare vid kungl. teatern, för vilka pension beviljats enligt reglementet för statens pensionsanstalt, bemärkts, att avkortade pensioner förekomma i relativt avsevärt större antal i fråga om f. d. befattningshavare vid hovkapellet än i fråga om övriga f. d. befattningshavare vid kungl. teatern. Förekommande avkortade pensioner äro dessutom i regel avsevärt starkare reducerade i fråga om förstnämnda pensionstagare än vad fallet är i fråga om sådana av de sistnämnda pensionsstagarna, som beträffande tjänstålder äro likställda med befattningshavarna vid hovkapellet. Berörda förhållanden sammanhånga i huvudsak med gällande olikheter grupperna emellan i fråga om rätt till tjänstårsberäkning för anställningstid med delaktighet i äldre pensionsinrättning och i fråga om sättet för beräkning av avkortad pension.

I avseende å tjänstårsberäkningen gäller, att befattningshavare vid hovkapellet i regel icke äger tillgodoräkna mer än $\frac{2}{3}$ av ifrågakommande anställningstid av angivet slag, medan annan befattningshavare vid kungl. teatern äger tillgodoräkna motsvarande tid i sin helhet. Beträffande beräkning av avkortad tjänstepension gäller att sådan pension för befattningshavare vid hovkapellet regelmässigt beräknas försäkringstekniskt, under det att sådan pension för annan befattningshavare vid kungl. teatern i motsvarande fall beräknas enligt de eljest vanliga gynnsammare grunderna.

Att befattningshavare vid en staten så närstående institution som kungl. teatern intaga en så olikartad ställning i fråga om tjänstårsberäkning och sättet för beräkning av avkortad pension synes ur rättvis- och andra synpunkter icke böra förekomma. Vad särskilt angår tjänstårsberäkningen är att märka, att förutom förutvarande delägarna i hovkapellets pensionsinrättning icke finnes någon grupp befattningshavare, som icke fått tillgodoräkna hela sin anställningstid med delaktighet i äldre av statens pensionsanstalt övertagen pensionsinrättning såsom tjänstår för pension från anstalten.

På grund av vad här ovan anförts föreslås att de i kap. X reglementet för statens pensionsanstalt intagna särskilda bestämmelserna för befattningshavare vid hovkapellet jämte därtill hörande övergångsstadganden ändras därhän, att dessa befattningshavare i vad avser sättet för beräkning av avkortad tjänstepension samt rätt till tjänstårsberäkning bliva likställda med övrig teaterpersonal. Därest så sker och om ändringen erhåller retroaktiv verkan å redan avgångna befattningshavare vid hovkapellet, vilket synes böra medgivas i vad avser pensionsbelopp belöpande på tid från och med pensionsregleringens genomförande, skulle regleringen för dessa befattningshavares vidkommande medföra en pensionsförbättring, som med hänsyn till deras tjänstetid vid hovkapellet kan anses likvärdig med den förbättring, som skulle tillkomma innehavare av pension beviljad enligt stadgarna för kungl. hovkapellets pensionsinrättning eller stadgarna för någon av statens pensionsanstalt övertagen pensionsinrättning för annan teaterpersonal.

Yttrandena.

Över departementspromemorian ha infordrade utlåtanden avgivits av statskontoret och statens pensionsanstalt.

Båda remissmyndigheterna ha tillstyrkt, att en förbättring av de ifrågasättande pensionerna nu vidtages och att denna sker i anknytning till de under åren 1943—46 genomförda förbättringarna av statliga och därmed jämställda s. k. äldre och nyare pensioner. *Statens pensionsanstalt* har i detta sammanhang uttalat följande.

Den i promemorian föreslagna regleringen anknyter till de regleringar av statsanställdas pensioner, som genomförts vid 1943, 1944 och 1946 års riksdagar. Ävägbringandet av en sådan anknytning kräver emellertid — på grund av den starkt skiftande karaktären av anstaltspensionerna och avsaknaden i vissa fall av direkt motsvarande eller jämförbara statspensioner — åtskilliga särregleringar av rätt komplicerad art. Det kunde med hänsyn härtill ifrågasättas att för pensionsanstaltens verksamhetsområde söka åstadkomma en pensionsförbättring efter mera förenklade och administrativt mera lättillämpade regler. Varje sådan förenkling måste emellertid dra med sig en försämring av möjligheterna att anpassa pensionsförbättringen efter vad som i skilda fall kan anses skäligt. Enär en minskning av dessa möjligheter till anpassning i vissa fall skulle kunna medföra mycket olämpliga resultat, anser sig pensionsanstalten icke kunna förorda någon väsentlig förenkling av den föreslagna, tyvärr mycket arbetskrävande regleringsapparaten.

Beträffande *omfattningen* av den föreslagna pensionsregleringen ha *båda remissmyndigheterna* avstyrkt, att regleringen skall omfatta samtliga fall av vikariepensioner och alla uppskjutna pensioner. *Statens pensionsanstalt* har i detta hänseende anfört följande.

Anstalten anser sig icke kunna förorda, att regleringen får omfatta andra pensionerade vikarier än sådana, för vilka vikariatstjänstgöringen varit av den art, att den enligt numera tillämpade regler för bestämmande av anställningsformen skulle hava medfört vederbörandes anställande såsom extra ordinarie. Längre har regleringen icke sträckts vid 1946 års förbättring på folkskolans och de högre kommunala skolornas område.

Ej heller bör pensionsregleringen utsträckas till att allmänt omfatta uppskjutna pensioner till f. d. befattningshavare, vilkas avgång skett av annan anledning än befattningens indragning. Såsom i promemorian anmärkts äro visserligen dessa pensioner, när de beräknats så, att de motsvara allenast befattningshavarnas egna pensionsavgifter, avsevärt lägre än de livränteförmåner, som för motsvarande fall utgå enligt allmänna tjänstepensionsreglementet. Ihågkommas bör emellertid, att statstjänstemän, som utan rätt till genast börjande tjänstepension avgått ur tjänst före civila tjänstepensionsreglementets ikraftträdande den 1 juli 1935, i allmänhet icke erhållit något som helst vederlag för erlagda tjänstepensionsavgifter och att därför innehavare av uppskjutna pensioner från statens pensionsanstalt, grundade i befattningar som frånträtts före den 1 juli 1935, även utan förhöjning av pensionerna äro bättre ställda än motsvarande förtidsavgångna statstjänstemän. Måhända kunde det, med hänsyn till jämförelsen med de efter den 30 juni 1935 förtidsavgångna statstjänstemännens livränteförmåner, ifrågasättas att förbättra de nu förevarande uppskjutna anstaltspensionerna, om

den pensionsgrundande befattningen frånträtts efter nämnda dag, men ej om den frånträtts tidigare. Pensionsanstalten finner sig dock icke böra för närvarande tillstyrka en sådan kategoriklyvning utan stannar vid att förordna reglering allenast av de uppskjutna tjänstepensioner, som utgå efter vederbörande befattningshavares avgång på grund av tjänsteindragning.

Statens pensionsanstalt har dessutom uttalat, att från förbättring syntes böra undantagas pensioner till sådana f. d. befattningshavare vid de kungl. teatrarna, som tillhört de icke kollektivavtalsanställda personalkategorierna och som i stället för att övergå på de nya bestämmelserna i statens pensionsanstalts reglemente anmält sig vilja kvarbli vid pensionsrätt enligt stadgarna för de kungl. teatrarnas pensionsinrättning, vilken pensionsrätt alltså av vederbörande bedömts såsom förmånligare.

Mot *förslaget*, att statsverket såsom regel skall påtaga sig hela kostnaden för den avsedda pensionsregleringen, ha erinringar framförts av båda remissmyndigheterna. *Statskontoret* har i frågan uttalat följande.

Statskontoret kan icke biträda förslaget, att statsverket såsom regel påtager sig hela kostnaden för den avsedda pensionsregleringen på förevarande område. Den av statens pensionsanstalt och lärarinnornas pensionsanstalt bedrivna pensioneringsverksamheten bygger i allmänhet på principen, att vederbörande huvudman svarar för viss del — densamma är och har varit av olika storlek inom olika verksamhetsområden — av kostnaderna för de reglementesenligt utgående grundförmånerna. Då det här väsentligen gäller en förbättring av dessa grundförmåner, torde det få anses följdriktigt, att huvudmännen i förevarande sammanhang får svara för en del av den avsedda förbättringen. Att därvid i de olika fallen anpassa storleken av den förbättring, staten skulle erbjuda, efter relationen mellan å ena sidan statens och den enskilda befattningshavarens och å andra sidan huvudmannens bidrag till grundförmånerna, skulle emellertid bli alltför komplicerat. Statskontoret finner sig med hänsyn härtill böra förordna, att staten såsom regel begränsar ifrågakommande förbättring till två tredjedelar av den i promemorian föreslagna. Det bör i överensstämmelse härmed bli beroende på vederbörande huvudmans åtgöranden, huruvida pensionstagaren skall erhålla den ytterligare tredjedel, som erfordras för att pensionsregleringen skall ungefärligen motsvara den, som ifrågakommit inom det statliga pensionsväsendet. Enligt vad statskontoret kunnat utröna har hos vissa större kommuner för viss del av här avsedda pensionsgrupper redan genomförts en pensionsreglering, som i vissa fall varit av väsentligt större storleksordning än den nu ifrågasatta. Den pensionsförbättring, som nu skulle komma att erbjudas från statens sida, skulle i dessa fall icke komma vederbörande pensionstagare till godo utan endast föranleda en minskning av den kommunala pensionsökningen. Häremot synes icke vara något att erinra, men det anmärkta förhållandet talar även för en allmän differentiering av kostnaderna för den ifrågasatta pensionsförbättringen i enlighet med statskontorets ovan förordade förslag. Måhända torde det emellertid i anslutning till detta förslag böra övervägas, huruvida icke den statliga pensionsförbättringen i fall, där den verksamhet, till vilken befattningshavaren varit knuten, övertagits av staten eller annan huvudman, bör utgå utan ifrågasatt begränsning.

Statens pensionsanstalt har i frågan om statens andel i regleringskostnaderna uttalat:

Vid ett ställningstagande till frågan om lämpligt belopp för den av statsmedel utgående pensionsförbättringen har pensionsanstalten icke kunnat bortse från de omständigheterna, att anstaltspensionerna i allmänhet grundas ej blott på bidrag från befattningshavarna och staten utan även på bidrag från vederbörande huvudmän samt att också i vissa fall huvudmännen lämna särskilda tillskott till de utgående pensionerna. Att uppställa regler för ett mera i detalj gående hänsynstagande till dessa omständigheter, vilkas inverkan i skilda fall är ganska olikartad, har dock syntts svårgenomförbart. En tillfredsställande lösning av spörsmålet har pensionsanstalten funnit vara att låta pensionsförbättringen för de nu ifrågavarande tjänstepensionstagarna — vilka ju icke varit direkt statsanställda — regelmässigt stanna vid något lägre belopp än de åt pensionerade statstjänstemän åren 1943, 1944 och 1946 medgivna pensionsförbättringarna. Såsom skäligt sådant lägre belopp anser pensionsanstalten ett belopp motsvarande $\frac{2}{3}$ av de sistnämnda pensionsförbättringarna kunna föreslås. Huvudmän, som icke redan själva beviljat pensionstagare tilläggspension minst motsvarande den återstående tredjedelen av dessa pensionsförbättringar, böra överväga ett beviljande av sådan tilläggspension. Full pensionsförbättring i enlighet med det i promemorian förordade förslaget synes emellertid från statens sida böra tillförsäkras i fall, där staten numera övertagit den verksamhet, inom vilken befattningshavaren var sysselsatt.

Den uppfattning i förenämnda fråga, varåt anstalten sålunda givit uttryck, har icke delats av ledamoten av anstaltens styrelse direktören B. Kjellén, vilken i stället uttalat följande.

De förslag rörande förbättring av vissa från statens pensionsanstalt och från lärarinnornas pensionsanstalt utgående pensioner, som framlagts i den remissen bilagda promemorian, anknyta i fråga om förbättringarnas storlek till de regleringar, som vid 1943, 1944 och 1946 års riksdagar genomförts beträffande de enligt äldre bestämmelser utgående pensionerna till f. d. statstjänstemän, folkskollärare och lärare vid högre kommunala skolor m. fl. Förslag om ytterligare förbättring av sistnämnda pensioner till f. d. statstjänstemän m. fl. torde komma att framläggas för årets riksdag. Vid sådant förhållande anser jag det icke behöva inge några allvarigare betänkligheter att förbättra de i promemorian avsedda anstaltspensionerna med de i den samma angivna beloppen, som ju ej sträcka sig längre än till de nyssnämnda, åren 1943, 1944 och 1946 beviljade förbättringarna för pensionerade statstjänstemän. Skulle, såsom majoriteten inom pensionsanstaltens styrelse föreslår, den statliga pensionsförbättringen begränsas till $\frac{2}{3}$ av den såsom skälig ansedda förbättringen, är det fara värt, att åtskilliga pensionstagare få åtnöjas härmed, när de ej från sina förutvarande huvudmän erhålla något tillägg härtill. Att såsom i promemorian skett avstå från att förutsätta huvudmännens medverkan vid pensionsregleringen finner jag så mycket mindre betänkligt, som statsmakterna tidigare medgivit dyrtids- och kristillägg å pensionerna enligt reglerna för sådana tillägg å pensionerna till rent statsanställda, detta utan att kräva bidrag härtill från huvudmännen (dessa utgöras i stora flertalet fall av landsling, primärkommuner, hushållningssällskap och skogsvårdsstyrelser).

I fråga om de föreslagna ändringarna av pensionsbestämmelserna för vissa f. d. befattningshavare vid hovkapellet ha *båda remissmyndigheterna* tillstyrkt att tid, varunder vederbörande befattningshavare varit delaktig i hov-

kapellets pensionsinrättning, får räknas oavkortad vid pensionens bestämmande men avstyrkt ett upphävande för hovkapellets befattningshavare av föreskriften om försäkringsteknisk avkortning av pensionerna vid felande tjänstår.

Beträffande den *tekniska omräkning* av pensionerna, som i promemorian föreslagits, har *statens pensionsanstalt* uttalat följande.

Enligt promemorian förutsätts pensionerna bli omräknade till sådan levnadskostnadsnivå, att å pensionerna kan tillämpas nu gällande system med rörligt tillägg och kristillägg. Pensionsanstalten vill i stället — för åstadkommande av enhetlighet i fråga om pensionernas rörlighet i förhållande till levnadskostnaderna — föreslå, att omräkning sker till sådan nivå att genomgående kan tillämpas det system, som härvidlag från och med den 1 juli 1947 skall gälla med avseende å statstjänstemäns löner och pensioner. Det torde då ej vara anledning att bibehålla hittillsvarande redovisning av vissa delar av pensionsförmånerna på särskilda anslag.

I övrigt har vad i promemorian föreslagits icke föranlett andra uttalanden i remissyttrandena, än att *statens pensionsanstalt*, med hänsyn bl. a. till att en pensionsreglering enligt de föreslagna riktlinjerna kommer att administrativt sett bli mycket krävande, föreslagit att den ifrågavarande pensionsregleringen icke skall träda i kraft förrän den 1 januari 1948.

Departementschefen.

Genom de år 1943, 1944 och 1946 genomförda pensionsregleringarna ha de äldre statspensionerna och vissa av de från statens pensionsanstalt utgående pensionerna blivit väsentligt förbättrade. Vid dessa regleringar ha emellertid utelämnats en betydande del av de från statens pensionsanstalt utgående pensionerna ävensom samtliga pensioner från lärarinnornas pensionsanstalt. Härigenom ha dessa pensionstagare kommit i ett sämre läge. Jag delar den uppfattning, som kommit till uttryck i departementspromemorian och mot vilken remissmyndigheterna ej riktat erinran, att en pensionsförbättring nu bör givas åt de pensionstagare, som enligt det sagda ej omfattats av 1943—1946 års regleringar.

Av i promemorian angivna skäl har där föreslagits, att den ifrågasatta pensionsregleringen skall omfatta alla sådana från statens pensionsanstalt och lärarinnornas pensionsanstalt utgående pensioner, som kunna sägas motsvara de äldre och nyare statspensionerna och som icke blivit delaktiga av de förenämnda pensionsregleringarna. Båda remissmyndigheterna ha uttalat, att den nu förevarande pensionsregleringen icke bör givas större omfattning än de pensionsregleringar, som genomförts beträffande statspensionerna. Vid de sistnämnda pensionsregleringarna ha nämligen undantagits pensioner till vissa f. d. vikarier och sådana uppskjutna pensioner, som enligt reglementet för statens pensionsanstalt beviljats f. d. befattningshavare, vilka avgått av annan anledning än befattningens indragning. Jag delar remissmyndigheternas uppfattning, att den pensionsreglering, varom förslag nu

framlägges, icke bör omfatta sådana pensioner, som undantagits vid de föregående regleringarna av statspensionerna m. fl. Skulle i något fall icke kunna utrönas, huruvida viss pensionstagare med nämnda gränsdragning bör omfattas av pensionsregleringen eller ej, t. ex. därför att tillgängliga handlingar icke utvisa vad slag av vikariat viss pensionstagare innehaft, torde Kungl. Maj:t böra erhålla bemyndigande att besluta om pensionsregleringens tillämpning även å sådan pensionstagare. De undantagna pensionerna böra emellertid liksom övriga pensioner tekniskt omräknas på sätt pensionsanstalten föreslagit.

Vad statens pensionsanstalt uttalat angående undantagande från pensionsregleringen av pensionerna till vissa f. d. befattningshavare vid de kungl. teatrarna, kan jag biträda.

Genom de förenämnda pensionsregleringarna har skillnaden i pensionsnivåerna för å ena sidan äldre och nyare pensioner och å andra sidan nyaste pensioner helt eller delvis utjämnats. I departementspromemorian har föreslagits, att den nu förevarande regleringen skall medföra motsvarande förbättring. Mot en förbättring av sådan storleksordning torde intet vara att erinra. Med hänsyn till att Kungl. Maj:t tidigare denna dag beslutit framlägga proposition om ytterligare förbättring av äldre och nyare statspensioner till i princip jämställdhet med pensionsnivån enligt de pensionsreglementen, som föreslås skola gälla från och med den 1 juli 1947, kunde det emellertid ifrågasättas, om icke den pensionsreglering, varom nu framlägges förslag, borde medföra större förbättringar än de föreslagna. För egen del anser jag det lämpligast, att förbättringen begränsas till den i promemorian föreslagna storleken, eftersom reglementet för statens pensionsanstalt är under omarbetning och det ännu icke kan avgöras, vilken pensionsnivå, som kommer att bliva rådande enligt det nya reglementet. Då förbättringen begränsas på föreslaget sätt, bör den förevarande regleringen av anstaltspensionerna ske utan hänsynstagande till sammanträffande folkpension.

Beträffande frågan om fördelningen av kostnaden för den föreslagna pensionsförbättringen ansluter jag mig till det i promemorian framlagda förslaget, att staten skall stå för hela kostnaden.

De pensionsbestämmelser och pensionsunderlag, som gälla för befattningshavare med delaktighet i statens pensionsanstalt eller i lärarinnornas pensionsanstalt, äro mycket växlande. En pensionsreglering för dessa pensionsanstalters äldre pensioner måste därför erbjuda svårigheter, när det gäller att bedöma, hur principerna för pensionsregleringen skola tillämpas i de enskilda fallen. Det har icke synts påkallat att i detta sammanhang redovisa alla de spörsmål, som kunna beräknas uppkomma. Kungl. Maj:t torde böra inhämta riksdagens bemyndigande att med tillämpning av de huvudprinciper för pensionsregleringen, vartill förslag framlagts i promemorian, meddela beslut i dylika spörsmål. I överensstämmelse med vad som eljest allmänt gäller, torde det även böra ankomma på Kungl. Maj:t att meddela beslut vid fall av sammanträffande pensioner.

I promemorian föreslås pensionsregleringen träda i kraft den 1 juli i år. Statens pensionsanstalt har med hänsyn till det väntade svåra och långvariga

arbetet med regleringens genomförande hemställt, att regleringen icke skall träda i kraft förrän den 1 januari 1948. Då enligt förut denna dag framlagda förslag pensionsbeloppen och pensionsbestämmelserna för alla andra pensionstagare skola ändras från och med den 1 juli 1947, kan jag icke biträda pensionsanstaltens hemställan utan tillstyrker promemorians förslag. Jag vill emellertid uttala, att jag är väl medveten om, att alla omräkningar av äldre och nyare pensioner, som påkallas av pensionsregleringen, icke kunna förväntas vara färdiga förrän inemot den av statens pensionsanstalt föreslagna ikraftträdandedagen. Detta bör dock ej hindra, att förbättringen gives verkan från den av mig förordade tidpunkten.

Promemorians förslag i fråga om pensionsregleringens tillämpning å befattningshavare, som avgå med pension efter regleringens ikraftträdande, har icke givit mig anledning till erinran.

I promemorian har utöver förslaget angående den egentliga pensionsregleringen även intagits ett förslag om viss ändring av pensionsbestämmelserna för befattningshavare i hovkapellet. Ändringen skulle avse dels sättet för beräkning av avkortad pension och dels rätten till tjänstårsberäkning. Båda remissmyndigheterna ha avstyrkt förslaget i dess förra del men tillstyrkt det såvitt gäller rätten till tjänstårsberäkning. Jag förordar, att förslaget bifalles till den del det tillstyrkts av remissmyndigheterna. Den förbättring av vederbörliga pensioner, som med stöd härav inträder, böra pensionstagarna få åtnjuta från och med den 1 juli 1947. Bifall till detta förslag förutsätter viss ändring av reglementet för statens pensionsanstalt. Därest riksdagen bifaller förslaget, torde det få ankomma på Kungl. Maj:t att verkställa den erforderliga reglementsändringen.

Vidare har i promemorian ifrågasatts, huruvida icke hädanefter pensionsförhöjning samt dyrtids- och kristillägg å pensioner från lärarinnornas pensionsanstalt borde få utgå även om pensionstagaren ej åtnjuter tilläggspension. Med hänsyn till vad i promemorian härom anförts, förordar jag denna ändring. Vid bifall härtill torde Kungl. Maj:t få vidtaga erforderliga ändringar i kungörelserna 1925:275 och 280.

Kostnaden för statsverket för den av mig nu förordade pensionsregleringen kan med stöd av de i promemorian angivna beräknade beloppen uppskattas till $(2\,700\,000 + 390\,000 + 250\,000 =) 3\,340\,000$ kronor eller, avrundat, 3 500 000 kronor. Medel för genomförandet av denna pensionsreglering ha äskats i den förut i dag av Kungl. Maj:t beslutade propositionen angående reglering av vissa tjänste- och familjepensioner m. m.

Hemställan.

Under åberopande av vad i det föregående anförts hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att bemyndiga Kungl. Maj:t att, i huvudsaklig överensstämmelse med vad jag i det föregående förordat, meddela *dels* bestämmelser angående omreglering av vissa från sta-

tens pensionsanstalt och från lärarinnornas pensionsanstalt utgående pensioner, *dels* bestämmelse angående viss rätt till tjänstårsberäkning för befattningshavare vid hovkapellet.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan förordnar Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten, att till riksdagen skall avlåtas proposition av den lydelse, bilaga vid detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Dagmar Jägerstad.
